

PRIKAZI / REVIEWS

**APARAC-JELUŠIĆ, TATJANA.
DIGITAL LIBRARIES FOR CULTURAL HERITAGE:
DEVELOPMENT, OUTCOMES, AND CHALLENGES
FROM EUROPEAN PERSPECTIVES.**

San Rafael, Ca.: Morgan & Claypool, 2017.

ISBN 9781681730844 (print),

ISBN 9781681730847 (PDF)

Godine 2017. američka izdavačka kuća Morgan & Claypool objavila je knjigu Tatjane Aparac-Jelušić pod naslovom *Digital Libraries for Cultural Heritage: Development, Outcomes, and Challenges from European Perspectives* (Digitalne knjižnice za kulturno naslijeđe: razvoj, rezultati i izazovi s europskih gledišta) u nizu *Synthesis Lectures on Information Concepts, Retrieval, and Services* (Predavanja o informacijskim konceptima, pretraživanju i uslugama), urednika Garya Marchioninia. Glavni je autoričin cilj predstaviti značajne europske inicijative te izazove s kojima su se susretale digitalne knjižnice, prvenstveno čitateljima izvan Europe. Jedna od ideja vodilja u tim nastojanjima jest usmjerenje na digitalizaciju kulturne baštine, uz sve političke, ekonomske i kulturne raznolikosti koje karakteriziraju ovaj kontinent.

Knjiga je podijeljena u šest poglavlja. U uvodnome poglavlju opisane su europske i nacionalne strategije te inicijative vezane uz kulturu i kulturno naslijeđe. Dan je kratak prikaz najvažnijih povijesnih i političkih odrednica koje su oblikovale današnje kulturno bogatstvo i raznolikost u Europi te strategije Europske unije koje omogućavaju da se lokalne kulturne vrijednosti zadrže unatoč europeizaciji. Razvoj informacijskog društva u Europskoj uniji smatra se važnim čimbenikom, pogotovo za poboljšanje socijalnog i ekonomskog stanja svih građana. Razvoj digitalnih knjižnica u Europi zahvatio je ne samo knjižničnu i informacijsku znanost već i teoriju kulturne komunikacije i teoriju učenja, kognitivnu znanost, umjetnu inteligenciju, vizualnu povijest umjetnosti, upravljanje informacijom, povijest,

antropologiju te filmske i glazbene studije, dovodeći do razvoja niza digitalnih usluga u knjižnicama, muzejima, arhivima i vladinim ustanovama koje su osiguravale pristup novim digitalnim uslugama putem mrežnih stranica, specijaliziranih *online* izložbi, portala i agregatora. Sve to dovelo je do obogaćivanja kulturnih ustanova i starih paradigmi te korisnika i načina na koji pristupaju informaciji i kulturi. Izazov koji pritom preostaje jest činjenica da zapravo ne postoji „europski korisnik“, već je potrebno zadovoljiti vrlo raznolike potrebe.

U drugome poglavlju *The Digital Aura in Europe* (Digitalna aura u Europi) raspravlja se o temeljnim terminološkim pitanjima, definicijama te osnovnim konceptima iz područja digitalnih knjižnica s gledišta digitalizacije kulturnog naslijeđa i njegova značaja za novo digitalno okruženje. Kulturno naslijeđe odnosi se ne samo na informacijske objekte u arhivima, knjižnicama i muzejima već i na niz ljudskih aktivnosti; tu su i lokalne, nacionalne i transnacionalne ustanove, volonterske organizacije, pojedinci i skupine poput znanstvenika te ostali sektori poput kulturne industrije, znanstvenih ustanova, turizma, obrazovanja i sl. Kulturno naslijeđe u digitalnom okruženju oblikuje identitet jednog područja, poboljšava kvalitetu života pružajući socijalnu koheziju i osnažujući međukulturni dijalog, stimulira i podupire obrazovanje i znanost, dodaje vrijednosti u razvoju turizma, stvara poslove i osnažuje ulaganja u kulturni razvoj.

Relevantne smjernice na razini Europske unije te nacionalnim razinama gotovo svih država EU-a stavljaju naglasak na poticanje i zaštitu kulturne i jezične raznolikosti, multikulturalnost i kulturni dijalog. Nove informacijsko-komunikacijske tehnologije podupiru širenje kulturnog sadržaja i pristup europskom kulturnom bogatstvu. U posljednja dva desetljeća očigledno je da su (digitalno) kulturno naslijeđe i digitalne kulture bili nezaobilazne teme u koje je Europska unija ulagala kako bi se kulturni, obrazovni i znanstveni resursi učinili javno dostupnima. Kao i u drugim dijelovima svijeta gdje se radi na razvoju informacijske infrastrukture za građane, digitalna kultura u Europi tako postaje važan politički koncept i praksa koja mijenja društvenu, kulturnu i političku moć.

Sljedeće poglavlje *Digitization and Coordination of Digitization in the European CH Sector* (Digitalizacija i koordinacija digitalizacije u europskom sektoru kulturnog naslijeđa) obuhvaća pitanja razvoja informacijske infrastrukture, s naglaskom na digitalizaciji i razvoju digitalnih knjižnica za kulturno naslijeđe. Opisane su glavne karakteristike i svojstva značajnih projekata od prvih stadija pa sve do nedavne prošlosti, kao i njihovi rezultati. Pokrivena su načela i kriteriji digitalizacije u odnosu na kulturno naslijeđe u Europi. Digitalne knjižnice u Europi prošle su kroz nekoliko stadija razvoja: rani (do 1999.), zreli (od 2000. do 2008.) i napredni. S početkom zrele faze najzastupljenija strategija bila je masovna digitalizacija (poznati su primjeri Google Books, Europeana, Internet Archive). Europeana se ističe kao posebno vrijedna inicijativa koja osigurava jedinstven pristup

europskom kulturnom naslijeđu, iako se i dalje suočava s izazovima održivosti te traženjem odgovora na pitanje kako ju učiniti pristupačnijom za krajnje korisnike.

Četvrto poglavlje *Research into the Digital Library: Problems Researched, Outcomes of Research Projects, and New Challenges* (Istraživanje digitalne knjižnice: obuhvaćeni problemi, rezultati znanstvenih projekata i novi izazovi) posvećeno je znanstvenim projektima koji su istraživali izazove i mogućnosti digitalnih knjižnica s raznih stajališta, primjerice načela i modela, korisnika i korištenja, očuvanja i vrednovanja. Izazovi poput sve većeg broja digitalnih objekata i usluga zahtijevaju da se digitalne knjižnice bave istraživanjima modela, infrastrukture, smjernica i alata za razne svrhe. Autorica na temelju objavljene literature opaža da je uspostavljena zajednička svjesnost o različitim gledištima, prioritetima, ograničenjima i mogućnostima u području digitalnog kulturnog naslijeđa i e-infrastrukture u Europi. Ti su pristupi informacijskim potrebama, pretraživanju i korištenju u velikoj mjeri ovisni o kulturi i kontekstu korisnika. Pretraživači su (ponajviše Google) i dalje ključni pokretači većine prometa na Europeani. Unatoč značajnom ulogu u digitalizaciju širom Europe, Europska komisija upozorava da su te aktivnosti i dalje vrlo fragmentirane, a određene tehničke i organizacijske prepreke ugrožavaju njihovu uspješnost i ekonomsku održivost. Interoperabilnost i pouzdanost i dalje ostaju bez jedinstvenog rješenja.

U petome poglavlju *Education for Digital Libraries: Roots, Approaches, and New Directions* (Obrazovanje za digitalne knjižnice: izvori, pristupi i novi smjerovi) raspravlja se o obrazovnim programima na temu digitalnih knjižnica, o promjenama u informacijskoj struci u Europi te o budućim trendovima na tim poljima. Brojne europske znanstvene zajednice poput knjižnične i informacijske znanosti te računalne znanosti nastojale su u posljednjih 20 godina redefinirati svoju misiju u smjeru suradnje za buduće strateške ciljeve u odnosu na kulturno naslijeđe i informaciju (primjerice *i-Schools*). Javljaju se i novi nazivi radnih mjesta. Primjer uspješne suradnje u Europi jest simpozij BOBCATSSS, dok su zajednički razvoji kurikuluma ili ugovori o bilateralnoj suradnji u obrazovanju rijetki. Mnogi odsjeci za knjižnične i informacijske znanosti u Europi usvojili su nove kurikulume, odnosno obogatili postojeće, uglavnom inspirirane glavnim trendovima u istraživanju na području digitalnih knjižnica, te su obuhvatili kako tehnološke tako i društvene i ljudske aspekte u polju kulturnog naslijeđa i obrade informacija. No EUCLID, kao jedina organizacija koja objedinjuje obrazovne ustanove u knjižničnim i informacijskim znanostima u Europi, nije dovoljno snažan da ojača suradnju sa stručnim ustanovama, što je potrebno kako bi se zajednički postigle promjene sa svrhom usvajanja potrebnih vještina i znanja za razvoj informacijskog društva.

U šestom poglavlju sažeti su najvažniji zaključci o razvoju digitalnih knjižnica i digitalizacije kulturnog naslijeđa u Europi, među kojima je najistaknutiji primjer Europeana, te predstojeći izazovi koji zbog svoje složenosti zahtijevaju cjelovit pristup koji će osigurati uspješnost, održivost te zadovoljstvo krajnjih korisnika.

Knjiga je jedinstvena jer sveobuhvatno, a istodobno na jednostavan način, prikazuje svu kompleksnost čimbenika koji su pridonijeli digitalizaciji kulturnog naslijeđa u Europi, današnje rezultate intenzivnih nastojanja u posljednja dva desetljeća te predstojeće izazove. Možda bi jedino poglavlje na temu znanstvenog istraživanja digitalnih knjižnica za europsko kulturno naslijeđe učinilo ovo djelo još potpunijim, no mnogi važni radovi navedeni su u relevantnom kontekstu kroz sva poglavlja.

U konačnici, knjiga predstavlja nezaobilazno štivo za svakog studenta knjižničnih i informacijskih znanosti i šire, za nastavno osoblje koje se bavi razvojem kurikuluma u ovom interdisciplinarnom polju digitalnih knjižnica te za svakoga tko se bavi digitalizacijom kulturnog naslijeđa.

Koraljka Golub